

Huddinge

Handlingsplan Gifter i miljön

– Åtgärder för att nå mål under temaområdet
Gifter i miljön i Miljöprogram för Huddinge
kommun 2022-2025

Diarienummer: NSN-2024/303

2024-02-20

Fastställd av kommundirektören efter avstämning i kommunkoncernens ledningsgrupp.

Innehållsförteckning

1.	Inledning	3
2.	Bakgrund och syfte	4
3.	Handlingsplanens koppling till målen i miljöprogrammet	5
4.	Hur planen ska användas och följas upp	6
5.	Nulägesbeskrivning	7
6.	Vilka ämnen ska fasas ut?	8
7.	Åtgärder	9
8.	Referenser	31

Bilaga 1 – Utfasningslista

Bilaga 2 – Kemikalieförteckning (mall)

1. Inledning

Överallt i världen finns det kemiska ämnen, kemikalier. De finns till exempel i leksaker, kläder, hygienprodukter och elektronik såsom mobiltelefoner och datorer. Kemikalier har bidragit till samhällets välbefinnande samtidigt som de orsakar hälso- och miljömässiga problem.

Enligt Naturvårdsverket har världsproduktionen av kemikalier på 50 år ökat från knappt 10 miljoner ton till över 400 miljoner ton. Kemikalieområdet förändras i snabb takt. Nya kemiska ämnen släpps på marknaden och ny forskning ger en förändrad bild av risken från exponering av olika ämnen, vilket får till följd att lagar, förordningar och direktiv ändras. Huddinge kommun vill ta ansvar och i möjligaste mån undvika att kommuninvånare och miljön skadas av kemikalier och kemiska ämnen.

Det finns mycket som kan göras för att minska mängden farliga ämnen i kommunens verksamheter. I den här handlingsplanen har 62 åtgärder tagits fram för att minska exponeringen av farliga ämnen. Vissa åtgärder är enkla och kan göras med en gång. Andra är mer omfattande och behöver inkluderas i verksamhetsplaneringen. En del åtgärder genomförs en gång medan andra är av mer löpande karaktär och kräver en rutin för att bibehållas.

Barn är extra känsliga för kemikalier

Barn är särskilt känsliga för exponering av kemikalier då de ofta får i sig större mängder per kilo kroppsvikt och för att de inte är färdigutvecklade. Påverkan i fosterstadiet eller under barndomen kan påverka barnens hälsa genom hela livet. Ur hälsosynpunkt är den totala exponeringen från alla olika typer av miljöer och produkter avgörande för eventuella hälsoeffekter (cocktaileffekten). Därför är försiktighetsprincipen¹ viktig och kan tillämpas genom att använda så få kemikalier som möjligt och fasa ut de med sämst egenskaper.

¹ Försiktighetsprincipen finns i miljöbalkens hänsynsregler (2 kap. 3 §) och innebär att verksamhetsutövaren ska vidta åtgärder eller begränsningar i sin verksamhet eller vidta andra försiktighetsåtgärder för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller andra olägenheter för miljö eller hälsa uppstår.

Mikroplaster

Mikro- och nanoplaster är små plastpartiklar (mindre än fem millimeter). De kan tillverkas och tillsättas avsiktligt i produkter, exempelvis i kroppsskrubb eller som glitter i pysselmateriel. Men också bildas oavsiktligt genom slitage av större plastföremål, bland annat syntetiska textilier (fleece etc.). När mikroplasterna har släppts ut i miljön är de mycket svåra att samla ihop. Eftersom mikroplaster inte bryts ner ackumuleras de i ekosystem och livsmedelskedjor. Studier har visat att exponering av mikroplast kan kopplas till negativa effekter på levande organismer. De kan bland annat hittas i fisk och skaldjur som vi människor konsumerar som livsmedel.

Mikroplaster inkluderas i det nationella arbetet för en giftfri vardag och regleras inom EU där försäljning av mikroplaster och kemiska produkter med avsiktligt tillsatta mikroplaster förbjuds. För granulat som används i konstgräsplaner träder förbudet i kraft år 2031, medan försäljningen av löst glitter, med vissa undantag, stoppades under 2023. I Sverige har det sedan 2018 varit förbjudet att sälja kosmetiska produkter som innehåller plastpartiklar med rengörande, skrubbande eller polerande effekt. Trots det kan produkterna finnas kvar i verksamheterna. Syftet med begränsningarna är att skydda miljön genom att minska spridningen av mikroplaster.

2. Bakgrund och syfte

För att uppnå målen inom kemikalieområdet i kommunens miljöprogram 2017-2021 togs ett politiskt beslut att ta fram en handlingsplan. Efter avstämning i kommunkoncernens ledningsgrupp fastställde kommundirektören i januari 2020 *Handlingsplan Gifter i miljön*.

I *Miljöprogram för Huddinge kommun 2022-2025* finns en indikator (5.2.1) som gäller Andel åtgärder i checklistan för Handlingsplanen Gifter i miljön som har åtgärdats. Målvärdet för 2022 anges till 100%. Under 2022 gjordes en uppföljning av handlingsplanen, vilken visade att målvärdet inte uppnåts. Det konstaterades därför att det fanns ett behov av att aktualisera handlingsplanen. Under våren 2023 har därför det här dokumentet tagits fram.

Syftet med den aktualiserade handlingsplanen är att i möjligaste mån välja bort farliga ämnen i kommunens verksamheter och därmed minska exponeringen för dessa ämnen, vilket gagnar både människor och miljö. Det gör också att produkter som köps in kan återbrukas och återvinnas vilket främjar en cirkulär giftfri ekonomi.

3. Handlingsplanens koppling till målen i miljöprogrammet

I Miljöprogram för Huddinge kommun 2022-2025 pekas riktningen för kommunens miljöarbete fram till år 2025 ut. Det är det övergripande styrande dokumentet för arbetet inom det ekologiska hållbarhetsperspektivet. Miljöprogrammet omfattar hela kommunkoncernen och ansvariga nämnder och bolag ska i sina verksamhetsplaner prioritera vad som ska genomföras för att nå miljömålen.

Miljöprogrammet är indelat i sex temaområden och har ett övergripande mål för varje temaområde. Målet beskriver vad kommunen vill uppnå. Inom varje temaområde finns därtill ett antal delmål framtagna som beskriver hur kommunen går till väga för att nå det övergripande målet.

Ett av temaområdena är ”Gifter i miljön”, vilket har tre delmål. Handlingsplanen syftar främst till att uppfylla miljöprogrammets delmål nummer 5.2:

”Kommunen och dess helägda bolag ska fasa ut farliga ämnen och minimera spridningen av miljögifter som kan skada människor och natur.”

För att mäta delmålets framskridande finns fyra indikatorer, varav en specifikt kopplar till denna handlingsplan:

”Andel åtgärder i checklistan för Handlingsplanen Gifter i miljön som har åtgärdats. Mäts årligen (procent).”(5.2.1)

I och med genomförandet av handlingsplanens åtgärder och när inköp görs med hänsyn till utfasningslistan ökar troligen andelen miljömärkta produkter vilket har positiv påverkan även på indikator 5.2.2.

”Andel inköp av miljöcertifierade/miljömärkta varor och produkter av totalt inköpta varor och produkter. Mäts årligen (procent).”(5.2.2)

De två återstående indikatorerna för delmål 5.2 i miljöprogrammet kopplar till förorenad mark vilket inte omfattas av den här handlingsplanen.

Målen ska enligt miljöprogrammet vara uppnådda år 2025.

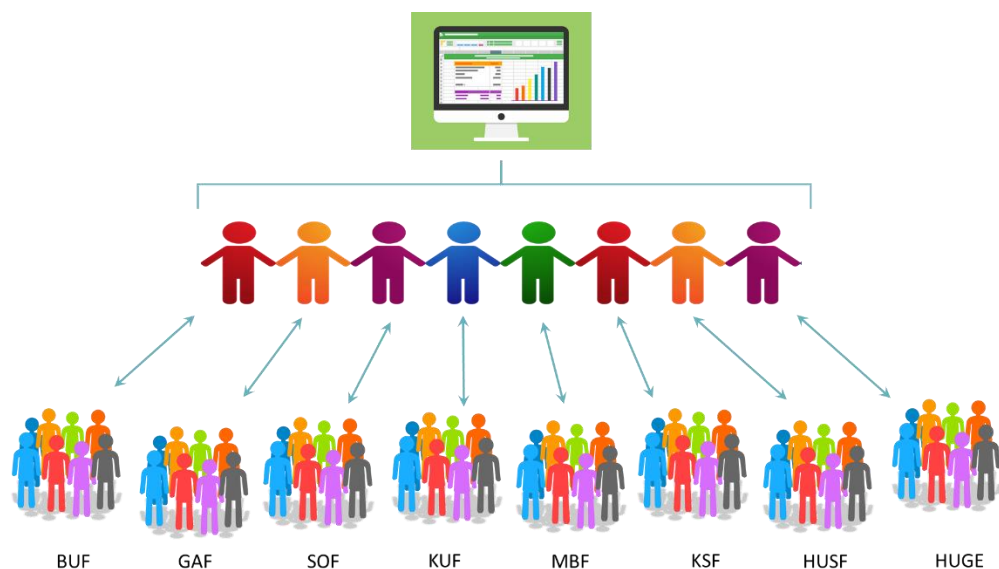
4. Hur planen ska användas och följas upp

Handlingsplan Gifter i miljön ska användas som ett stöd i arbetet för att nå målen i miljöprogrammet som kopplar till temaområdet Gifter i miljön. Den ska också ligga till grund för förvaltningarnas och fastighetsbolagens verksamhetsplanering så att kommunkoncernen på ett effektivt sätt når kemikaliemålen i miljöprogrammet.

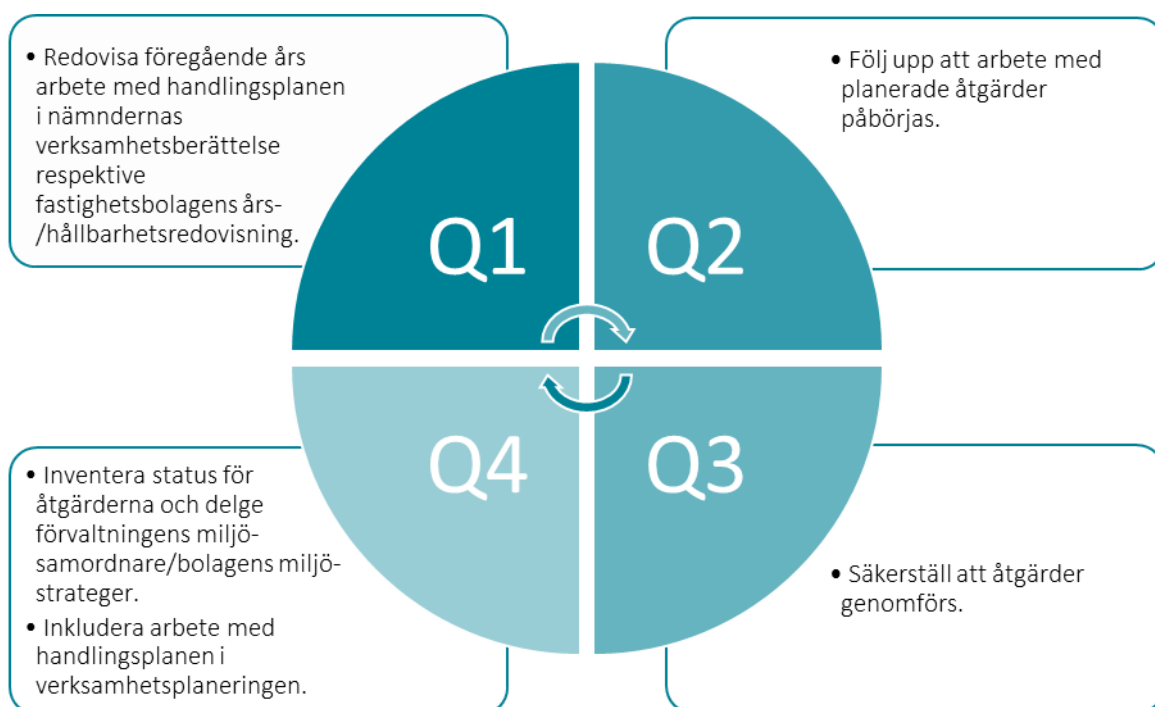
Handlingsplanens målgrupp är i första hand kommunala verksamheter. Ej kommunala men liknande verksamheter (fristående förskolor, skolor etcetera) inom kommunens geografiska område uppmanas också att använda planen.

Uppföljning sker i det årliga miljöbokslutet där miljöprogrammet följs upp i sin helhet. I slutet av året inför miljöbokslutet skickas en checklista ut till berörda verksamheter, som fyller i status för arbetet (Figur 1). I Figur 2 ges förslag för när under året som verksamheterna kan genomföra olika moment i arbetet med handlingsplanen.

Målet med denna handlingsplan är att samtliga åtgärder ska vara påbörjade eller genomförda vid utgången av år 2025. Varje nämnd och bolag genomför de åtgärder som är relevanta för verksamheten. Åtgärderna genomförs inom ordinarie budget.

Figur 1. För att få en överblick av genomförandet av åtgärderna i handlingsplanen är det viktigt att alla verksamheter anger status för sitt arbete. Detta sammanställs sedan av förvaltningarnas och bolagens miljösamordnare/miljöstrateger och delges kommunens miljöstrateger och kemikaliesamordnare så att informationen kan sammanställas på både förvaltningsnivå och kommunnivå.

Figur 2. Årshjul för hur verksamheterna kan lägga upp arbetet med åtgärderna i Handlingsplan Gifter i miljön.

5. Nulägesbeskrivning

Den tidigare versionen av Handlingsplan Gifter i miljön följdes upp under 2022. Statusrapport saknas från ett par förvaltningar men utifrån de förvaltningar och bolag som har lämnat en rapport bedöms 79% av åtgärderna för kommunkoncernen vara genomförda eller bedömda som ej relevanta. Av de åtgärder som bedömdes relevanta var ca hälften genomförda. Eftersom uppföljningen visade att målet (100%) är en bit ifrån att nås motiverade detta en aktualisering och förlängning av handlingsplanen.

Eftersom handlingsplanen omfattar hela kommunkoncernen är inte alla åtgärder relevanta för samtliga verksamheter. Generellt bedömde förvaltningarna att hälften av åtgärderna var relevanta men olika åtgärder beroende på verksamhet.

Aktualisering av handlingsplanen har gjorts så att åtgärderna är så lika den tidigare handlingsplanen som möjligt för att uppföljningen ska vara jämförbar med tidigare år.

6. Vilka ämnen ska fasas ut?

Det finns ämnen som har sådana miljö- och hälsofarliga egenskaper att de inte ska finnas i kommunkoncernens verksamheter. Kommunkoncernen ska i möjligaste mån fasa ut utfasningsämnen² (inklusive hormonstörande ämnen) och undvika prioriterade riskminskningsämnen. Dessa grupper av ämnen utgår från kemikalieinspektionens (KEMI) bedömning och kategorisering³.

Utfasningsämnen – bör inte användas alls. De är till exempel cancerframkallande, mutagena eller hormonstörande som redan vid låga halter kan ge stora effekter.

Prioriterade riskminskningsämnen – är ämnen med oönskade men något mindre allvarliga egenskaper jämfört med utfasningsämnen. De här ämnena ska övervägas att bytas ut, om de är svåra att fasa ut ska en riskbedömning göras. Ämnen i den här gruppen kan till exempel vara giftiga, allergiframkallande eller farliga för vattenmiljön.

Alla förekomster av utfasnings- och prioriterade riskminskningsämnen går inte att fasa ut eller ersätta men verksamheterna behöver bedöma risken med ämnet. Det kan göras genom att se över hur produkten används, av vem och lämpliga skyddsåtgärder.

Egenskaperna för utfasningsämnen (med hormonstörande ämnen) och prioriterade riskminskningsämnen finns sammanställda i en utfasningslista (bilaga 1). Utfasningslistan ska främst användas som stöd vid upphandling men också vid inventering av vilka kemiska produkter som finns i verksamheterna och om det finns varor som har dessa ämnen i sig.

² Se tabell 1 i bilaga 1. Utfasningslista

³ www.kemi.se/prioguiden

7. Åtgärder

Handlingsplanen omfattar 62 åtgärder. Åtgärdslistan är uppdelad i 9 områden (Figur 3) där produkter som förekommer i kommunala verksamheter och där skadliga kemikalier ofta finns. De områden som åtgärderna är indelade i är:

- Kemiska produkter
- Städning och hygien
- Byggnader, lokaler och utomhusmiljöer
- Möbler, kläder och textilier
- Elektronik
- Leksaker
- Livsmedel och dricksvatten
- Upphandling och inköp
- Kommunikation, rådgivning och tillsyn

Åtgärderna innebär i många fall att rensa ut varor och produkter som innehåller skadliga ämnen. I en del fall finns det inget behov av att ersätta dessa produkter medan det i andra fall innebär att nya produkter med motsvarande funktion behöver köpas in. Detta kan innebära en extra kostnad, varpå det inte är möjligt att genomföra alla åtgärder på en och samma gång. Utrensningen kan också leda till att avfall uppkommer. Detta ska lämnas till återvinningscentral.

Figur 3. Symboler för de nio områden som handlingsplanens omfattar.

Kemiska produkter

1. Utse en kemikalieansvarig

Åtgärd (rutin): Varje verksamhet ska ha som rutin att säkerställa att det finns en kemikalieansvarig. Denna har ett särskilt ansvar för inventering av kemiska produkter, säkerhetsdatablad och att driva arbetet med att minska skadliga ämnen i verksamheten. Kemikalieansvaret kan omfatta en enhet, avdelning eller en hel förvaltning beroende på lämplighet, exempelvis utifrån typ av lokaler, verksamhet och innehav av kemiska produkter.

Kostnad: Personalresurser, varierande utifrån verksamhetstyp

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Chef för den nivå av verksamhet som kemikalieansvaret omfattar

2. Inventera produkter

Åtgärd (rutin): Varje verksamhet inför en rutin att årligen inventera alla kemiska produkter som används eller förvaras på arbetsplatsen och som är märkta med faropiktogram (Figur 4), gärna även övriga kemiska produkter.

För kemiska produkter finns det krav både i miljöbalkens egenkontrollförfordning och i Arbetsmiljöverkets föreskrifter på att en kemikalieförteckning ska finnas. Detta innebär att alla verksamheter som har produkter med faropiktogram ska ha kemikalieförteckningar.

Syftet med en kemikalieförteckning är att kartlägga vilka kemikalier som hanteras och om de utgör någon risk. Förteckningen kan dessutom användas som underlag för att byta ut kemikalier mot mindre farliga. Exempel på mall finns i bilaga 2.

Miljöstrategerna vid miljö- och bygglovsförvaltningen och kommunens kemikaliesamordnare undersöker under 2024 möjligheten att under 2025 köpa in ett kommungemensamt IT-system för kemikaliehantering.

Kostnad: Personalresurser.

System för kemikaliehantering, uppskattas till 150 000 kr/år för hela kommunen.

När: Rutin ska finnas senast 2024

Ansvarig/berörd: Utsedda kemikalieansvariga vid alla verksamheter alternativt enhetschef om utsedd kemikalieansvarig saknas.

Miljöstrategerna vid miljö- och bygglovsförvaltningen och kommunens kemikaliesamordnare tillsammans med förvaltningarnas och bolagens miljösamordnare är rådgivande.

Figur 4. Många kemiska produkter har farliga egenskaper som den som köper och använder produkterna behöver känna till. Produkter som har sådana egenskaper märks med faropiktogram enligt CLP-förordningen. Att en produkt är märkt med faropiktogram behöver inte betyda att den ska fasas ut.

3. För kemiska produkter ska det finnas säkerhetsdatablad

Åtgärd (rutin): Inför en rutin i verksamheten att årligen kontrollera att säkerhetsdatablad är uppdaterade och aktuella. Säkerhetsdatablad ska finnas tillgängliga för alla kemiska produkter som används eller förvaras på arbetsplatsen och som är märkta med faropiktogram. Säkerhetsdatablad erhålls vid inköp eller från leverantör. Krav på säkerhetsdatablad ska ställas vid upphandling.

Kostnad: Personalresurser (mindre resurser krävs om ett aktivt kemikaliehanteringssystem finns)

När: Rutin ska finnas senast 2024

Ansvarig/berörd: Kemikalieansvarig för varje verksamhet ansvarar för att säkerhetsdatablad finns på plats alternativt enhetschef om utsedd kemikalieansvarig saknas. Upphandlingssektionen och fastighetsbolagens upphandlingsfunktioner ansvarar för att ställa krav på säkerhetsdatablad vid upphandlingar.

4. Kemikalier ska förvaras på särskilt avsatta utrymmen

Åtgärd: Kemikalier ska förvaras på ett sådant sätt att risk för olycka och utsläpp minimeras. De ska inte förvaras tillsammans med livsmedel eller i behållare så att de kan förväxlas med livsmedel. De ska förvaras oåtkomligt för barn.

Kostnad: Eventuellt inköp av säker förvaring.

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Kemikalieansvarig för varje verksamhet ansvarar för att säkerhetsdatablad finns på plats alternativt enhetschef om utsedd kemikalieansvarig saknas.

5. Rensa ut kemikalier som inte använts på länge

Åtgärd: Kemiska produkter som inte använts på två år eller längre ska rensas bort. Lämnas till återvinningscentral och klassas eventuellt som farligt avfall.

Kostnad: Personalresurser.

När: 2024

Ansvarig/berörd: Alla verksamheter

6. Fasa ut produkter med egenskaper enligt utfasningslistan

Åtgärd: Gå igenom vilka produkter som innehåller utfasningsämnen och arbeta för att byta ut dem. Produkter ska inte innehålla utfasningsämnen enligt kommunens utfasningslista (bilaga 1) och i minsta möjliga mån prioriterade riskminskningsämnen. Undantag kan ske om produkten inte går att byta ut.

Kostnad: Personalresurs för inventering. Kostnad kan tillkomma för inköp av produkter som ersätter de som fasas ut.

När: 2024

Ansvarig/berörd: Alla verksamheter. Kommunens kemikaliesamordnare är rådgivande.

Städning och hygien

7. Använd alltid parfymfria hygienprodukter

Åtgärd: Välj alltid parfymfria produkter. Parfymämnen kan vara allergiframkallande och många människor är dessutom känsliga för starka lukter. En del parfymer är svåra att rensa bort i reningsverken och följer med ut i vattendragen. Att spraya blomdoft i badrummet efter toalettbesök eller förse toaletten med doftblock är en onödig kemikaliebelastning på inomhusmiljön och i avloppen.

Kostnad: -

När: Omedelbart och löpande

Ansvarig/berörd: Certifierad beställare i alla verksamheter

8. Rensa ut produkter med mikroplaster

Åtgärd: Inventera och rensa ut kemiska produkter som innehåller mikroplaster. Mikroplaster tillsätts på grund av dess polerande effekt. Om effekten behövs finns det alternativ som är biologiskt nedbrytbara.

Kostnad: Personalresurs för inventering. Kostnad kan tillkomma för inköp av produkter som ersätter de som fasas ut.

När: 2024

Ansvarig/berörd: Alla verksamheter

9. Byt ut plasthandskar av vinyl

Åtgärd: Använd i första hand handskar av nitril eller polyeten (PE). Undvik vinylhandskar. De innehåller mjukgörare som kan vara hormonstörande och överförs från handskarna till användaren. Använd rätt handske för ändamålet. Ett bra alternativ är att inte använda handskar alls och istället vara noga med handhygien. Ibland är det dock nödvändigt med handskar ur ett smittskyddsperspektiv.

Kostnad: -

När: Omedelbart och löpande

Ansvarig/berörd: Certifierad beställare i alla verksamheter, särskilt prioriterat inom barnomsorg, vård och omsorg samt kök.

10. Inför eller upprätthåll rutin för god handhygien

Åtgärd (rutin): Inför eller upprätthåll rutin för god handhygien vid livsmedelshantering, efter utevistelse, toalettbesök, innan måltid och efter användning av elektronik. Använd i första hand miljömärkt och parfymfri tvål och vatten. Handsprit är sämre för miljön och kan ge en falsk trygghet då det inte hjälper mot exempelvis kräksjukevirus.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Alla verksamheter

11. Använd tvättlappar av papper

Åtgärd: Använd tvättlappar i papper eftersom våtservetter kan innehålla allergiframkallande och på andra sätt hälsoskadliga ämnen och tvättlappar av skumplast kan orsaka att mikroplaster sköljs ut i avloppet. Använd bara våtservetter om det inte finns alternativ, exempelvis vid utflykter med blöjbarn.

Kostnad: -

När: 2024

Ansvarig/berörd: Verksamheter för barnomsorg, vård och omsorg.

12. Inrätta rutiner för städning

Åtgärd (rutin): En stor del av lokalvården utförs av externa leverantörer. Men i exempelvis kök och vårdboenden städar personal från kommunen. Inför eller upprätthåll rutin för denna typ av städning.

Undvik att spraya rengöringsmedel vid exempelvis torkning av bord, eftersom små droppar kan ta sig långt ner i lungorna och skapa irritation. Genomför om möjligt städning då andra människor inte vistas i lokalerna. Detta eftersom städning rör upp damm som kan innehålla skadliga ämnen. Med fördel genomförs korsdrag under eller efter städningen.

Kostnad: -

När: 2024

Ansvarig/berörd: Upphandlad lokalvård för kommunen följs upp av controller på kommunstyrelsens förvaltning. Alla verksamheter ansvarar för övrig lokalvård.

13. Använd få städkemikalier och var noggrann med vad de innehåller

Åtgärd: I vanliga städprodukter kan det finnas allergiframkallande- och hormonstörande ämnen och ämnen som har skadliga långtidseffekter på vattenlevande organismer. Välj därför miljömärkta, oparfymerade produkter utan mikroplaster och som inte innehåller utfasningsämnen enligt kommunens utfasningslista. Dosera också städ- och tvättprodukter enligt anvisningar.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Alla verksamheter. Upphandlad lokalvård för kommunen följs upp av controller på kommunstyrelsens förvaltning.

Byggnader, lokaler och utomhusmiljöer

14. Vid nybyggnation av lokaler ska krav ställas på material och de kemiska produkter som används.

Åtgärd: Kommunala lokaler ska vara certifierade enligt en etablerad miljöcertifiering för byggnader, exempelvis Miljöbyggnad⁴. Nivån ska vara minst silver för hela byggnaden med strävan mot nivå guld på indikator 9 – *Utfasning av farliga ämnen*, Miljöbyggnad version 4.0 eller motsvarande kemikaliekrav om annat system används.

Material och kemiska produkter som används ska loggas i en erkänd byggdatabas och vara bedömda som A eller B enligt SundaHus, Rekommenderas eller Accepteras enligt Byggvarubedömningen, finnas i BASTAs produkt databas eller motsvarande. Avvikelser från materialkraven måste godkännas av beställaren.

Kostnad: Beror på projekt

När: 2024

Ansvarig/berörd: Strategisk fastighet- och lokalsektion inom kommunstyrelsens förvaltning, Huddinge Samhällsfastigheter AB, Huga Bostäder AB samt övriga ansvariga beställare av lokaler. För att bedöma avvikelser kan beställaren ta hjälp av kommunens kemikaliesamordnare.

15. Vid renovering och ombyggnad ska material väljas utifrån bedömning i materialdatabas.

Åtgärd: Vid renoveringar och ombyggnationer ska materialen och de kemiska produkter som används vara bedömda och loggas i en erkänd byggdatabas. Produkternas ska vara bedömda som A eller B enligt SundaHus, Rekommenderas eller Accepteras enligt Byggvarubedömningen, finnas i BASTAs produkt databas eller motsvarande. Avvikelser från materialkraven måste godkännas av beställaren.

Kostnad: Beror på projekt

När: Löpande vid varje renovering och ombyggnad

Ansvarig/berörd: Strategisk fastighet- och lokalsektion inom kommunstyrelsens förvaltning, Huddinge Samhällsfastigheter AB, Huga Bostäder AB samt övriga ansvariga beställare av lokaler. För att bedöma avvikelserna kan beställaren ta hjälp av kommunens kemikaliesamordnare.

⁴ Sweden Green Building Council. Miljöbyggnad är ett svenskt system för miljöcertifiering av byggnader.

16. Lägg inte/byt ut PVC-golv eller golv som innehåller bly, ftalater eller klor

Åtgärd: Installera inte golv bestående av polyvinylklorid (PVC). Lägg heller inte andra golv som innehåller bly, ftalater eller klor. Befintliga golv som inte uppfyller kraven ska på sikt bytas ut. Bättre val är trä, sten, linoleum eller plastmaterial som inte innehåller klor eller ftalater.

Kostnad: Ingen ökad kostnad med alternativa golv vid nybyggnation. För byte av befintliga golv görs en nytto-/kostnadsavvägning.

När: Löpande vid varje nybyggnation. För befintliga ska det upprättas en plan för utbyte.

Ansvarig/berörd: Strategisk fastighet- och lokalsektion inom kommunstyrelsens förvaltning, Huddinge Samhällsfastigheter AB, Huga Bostäder AB samt övriga ansvariga beställare av lokaler.

17. Följ rekommendationerna om ventilation

Åtgärd (rutin): När luftomsättningen i en lokal är god minskar mängden damm och föroreningar. Inför rutin för att följa rekommendationer kring ventilation och för att anmäla om den inte fungerar. Rekommendationerna kan vara att inte överskrida angivet antal personer i lokalen, att hålla ventilationskanaler och don fria från damm och att obligatoriska ventilationskontroller (OVK) genomförs.

Kostnad: -

När: Löpande

Ansvarig/berörd: Alla verksamheter.

Ytterst är det arbetsgivaren som har ansvar för ventilationen i arbetsmiljön. Men även hyresvärdar, fastighetsägare och de som bygger och projekterar arbetslokaler har ett ansvar bland annat genom att göra OVK.

18. Inventera och byt ut bord och dukar med vinyl (PVC)

Åtgärd: Inventera förekomsten av och planera för utbyte av bord och dukar med vinyl (PVC)-yta. Vid nyinköp – välj ljuddämpande bord med exempelvis linoleum. Tänk även på detta vid återbruk av möbler.

Många ljuddämpande bord består av en yta av vinyl, ett material som bör undvikas. Vinyl innehåller ämnen som gör materialet böjbart och kan vara hormonstörande. Det är inte alltid lätt att avgöra om det är vinyl (PVC) eller linoleum. Men är mönstret bortnött på vissa ställen är det mer troligt vinyl (PVC). Mönster på vinyl trycks på ytan medan det går rakt igenom alla skikt i linoleum.

Kostnad: Kostnad uppkommer för inköp av nya bord och dukar

När: inventering 2024

Ansvarig/berörd: Berörda verksamheter. Upphandlingssektionen vid kommunstyrelsens förvaltning och fastighetsbolagens upphandlingsfunktioner säkerställer att avtal finns med ljuddämpade bord och dukar i miljö- och hälsomässigt bättre alternativ än vinyl.

19. Arbeta aktivt med val av fallunderlag och konstgräs samt ta fram en strategi för att fasa ut granulat

Åtgärd: Utvärdera behov och val av fallunderlag och konstgräs för minsta möjliga miljöpåverkan. Med utgångspunkt i det kommande försäljningsförbudet av gummigranulat tas en kommungemensam strategi fram för att fasa ut gummi-/plastgranulat från konstgräsplaner.

Tills strategin är beslutad följs utvecklingen av material och metoder för att göra bra val vid nyanläggning och reparation/renovering av gamla anläggningar. Om konstgräs används som underlag i parker ska aldrig gummi-/plastgranulat användas som fyllnadsmaterial. Använd om möjligt fallunderlag av naturmaterial till exempel sand, bark eller grus. Avvägning behöver göras så att tillgänglighetsaspekten beaktas. Ett alternativ kan vara att endast en mindre del av ytan i en lekpark eller park täcks av gummierfält.

Produkterna ska vara bedömda som A eller B enligt SundaHus, Rekommenderas eller Accepteras enligt Byggvarubedömningen, finnas i BASTAs produkt databas eller motsvarande. Avvikelse från materialkraven måste godkännas av beställaren.

Kostnad: Personalresurser för framtagande av strategi. Beroende av materialval kan kostnader variera.

När: Omgående och löpande

Ansvarig/berörd: Kultur- och fritidsförvaltningen och Huddinge Samhällsfastigheter AB delar ansvar för framtagande av strategi. Barn- och utbildningsförvaltningen, kommunstyrelsens förvaltning, kultur- och fritidsförvaltningen, miljö- och bygglovsförvaltningen, Huddinge Samhällsfastigheter AB samt Huga Bostäder AB är berörda av åtgärden och ska följa den framtagna strategin.

20. Ta fram rutiner för drift av konstgräsplaner

Åtgärd (rutin): Genomför kartläggning av befintliga konstgräsplaner och ta utifrån den fram rutiner för att minska spridningen av mikroplaster. Rutinerna bör omfatta skötsel och åtgärder, liksom krav vid upphandling. Rutinerna kan komma att revideras om nya rön uppdagas eller andra anvisningar blir aktuella.

Kommunens kemikaliesamordnare deltar i *Kommunernas konstgräsnätverk* (tidigare Beställargrupp för konstgräs – BeKoGr) och kan bidra med stöd.

Kostnad: Personalresurser

När: 2024

Ansvarig/berörd: Kultur- och fritidsförvaltningen är tillsammans med Huddinge Samhällsfastigheter AB ansvariga för att ta fram rutiner och att sedan följa dem.

21. Använd inte material av däck

Åtgärd: Använd inte däck som material vid lekplatser och i utemiljöer. Däck innehåller skadliga ämnen. Däckgungor och däck nedgrävda i marken ska därför inte användas. Vid upprustning av lekplatser ska däck bytas mot andra material. Inventera förekomst av däck på gårdar och lekplatser och planera för utbyte.

Kostnad: -

När: Löpande

Ansvarig/berörd: Kommunstyrelsens förvaltning, kultur- och fritidsförvaltningen, miljö- och bygglovsförvaltningen, Huddinge Samhällsfastigheter AB samt Huga Bostäder AB.

22. Välj gärna alternativ till tryckimpregnerat trä

Åtgärd: Undvik tryckimpregnerat trä, särskilt viktigt på platser där barn kommer i direktkontakt med det impregnerade materialet. Produkterna ska vara bedömda som A eller B enligt SundaHus, Rekommenderas eller Accepteras enligt Byggvarubedömningen, finnas i BASTAs produktdatabas eller motsvarande. Avvikelser från materialkraven måste godkännas av beställaren.

Reglerna för vad man har behandlat tryckimpregnerat trä med har skärpts, använd därför inte äldre, begagnat tryckimpregnerat trä. Vid renovering av befintliga anläggningar ska alternativ övervägas och en kostnadsavvägning göras. Kasserat tryckimpregnerat trä behandlas som farligt avfall.

Kostnad: Beroende på material kan priset variera. En nytto-/kostnadsbedömning för vad som är realistiskt behöver göras.

När: Omgående och löpande

Ansvarig/berörd: Kommunstyrelsens förvaltning, kultur- och fritidsförvaltningen, miljö- och bygglovsförvaltningen, Huddinge Samhällsfastigheter AB samt Huga Bostäder AB.

Möbler, kläder och textilier

23. Inventera och byt ut äldre stoppade möbler

Åtgärd: Inventera stoppade möbler och sätt upp en plan för utfasning av de äldre stoppade möblerna.

Stoppade möbler kan innehålla flamskydds- och impregneringsmedel som kan innehålla reproduktions- och hormonstörande ämnen. Se särskilt upp med madrasser och möbler med skumgummi från 80-talet, då det flamskyddades som mest. Kring år 2000 fasade många möbeltillverkare ut vissa flamskyddsmedel ur sina produkter. Stoppade möbler innehåller fortfarande ofta flamskyddsmedel men vissa ämnen har förbjudits, därför är nya möbler bättre än gamla. Äldre soffor med skumgummi kan även innehålla andra ämnen som inte är hälsosamma, till exempel bly.

Gamla möbler som misstänks innehålla flamskydds- och impregneringsmedel ska inte återanvändas utan slängas som grovavfall.

Vid inköp av nya möbler ställ krav på att de inte innehåller högfluorerade ämnen (PFAS) och flamskyddsmedel.

Kostnad: Kostnad för nya möbler

När: 2024

Ansvarig/berörd: Alla verksamheter.

Upphandlingssektionen vid kommunstyrelsens förvaltning säkerställer att avtal finns med möbler utan flamskyddsmedel med utfasningsämnen.

24. Tvätta nya kläder och andra nyinköpta textilier

Åtgärd (rutin): Inför en rutin att alltid tvätta nyinköpta kläder och andra textilier. Textilier innehåller ofta kemikalier som använts under produktionen. För att få bort så mycket som möjligt av dem är det viktigt att tvätta textilier innan de används.

Kostnad: -

När: Löpande

Ansvarig/berörd: Alla verksamheter

25. Tvätta kläder och textilier regelbundet

Åtgärd (rutin): Inför en rutin att regelbundet tvätta verksamhetens textilier. Textilier såsom gardiner, filter, mjukdjur, kuddöverdrag med mera samlar damm som binder diverse skadliga ämnen. Genom att tvätta textilier minskar man risken för att exponeras av ämnen i dammet.

Kostnad: -

När: Löpande

Ansvarig/berörd: Alla verksamheter

26. Rensa bort kuddar som innehåller äldre skumgummi och ställ kemikaliekraV vid nyinköp

Åtgärd: Skumgummi innehåller ofta flamskyddsmedel som kan innehålla reproduktions- och hormonstörande ämnen. Vissa ämnen har förbjudits därför är nya kuddar bättre än gamla. Byt därför ut kuddar som är äldre än 2015. I synnerhet i verksamheter där barn vistas.

Kostnad: Kostnad uppkommer för inköp av nya kuddar

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Berörda verksamheter.

Upphandlingssektionen säkerställer att relevanta krav ställs i avtal.

27. Byt ut äldre madrasser med plastöverdrag

Åtgärd: Gamla (äldre än 2015) madrasser kan innehålla ämnen som idag är förbjudna, till exempel flamskyddsmedel. Madrassöverdrag i plast kan också innehålla mjuk PVC som är cancerframkallande och ämnen (främst mjukgörare) som är giftiga eller hormonstörande. Byt ut madrasser med dessa överdrag, till exempel sovmandrasser, skötmadrasser och gymnastikmadrasser.

Kostnad: Kostnad uppkommer för inköp av nya madrasser

När: Senast 2024

Ansvarig/berörd: Berörda verksamheter.

Upphandlingssektionen vid kommunstyrelsens förvaltning säkerställer att relevanta krav ställs i avtal för madrasser.

28. Minimera antalet mattor och rensa ut mattor i syntet

Åtgärd: Mattor i syntetmaterial brinner ofta bra och kan därför vara flamskyddsbehandlade. Mattor med skumgummiliknande antiglidbeläggning kan innehålla hormonstörande mjukgörare. Prioritera att byta ut dessa mattor, särskilt om beläggningen har börjat smula sönder. Välj mattor i naturmaterial, till exempel ull, lin, bomull eller sisal vid nyinköp. Inventera de mattor som finns i verksamheten och sätt upp en plan för utfasning och rengöring.

Kostnad: Beroende på material kan pris, livslängd och skötsel variera. En nytta/kostnadsbedömning behöver göras.

När: Löpande

Ansvarig/berörd: Berörda verksamheter

Elektronik

29. Elektronikprylar ska inte användas som lekmaterial

Åtgärd: Elektronik är inte gjort för att användas som lekmaterial. Mobiltelefoner, datorer, surfplattor och andra elektriska apparater kan innehålla hälso- och miljöfarliga ämnen. Ämnena kan vara tungmetaller såsom kvicksilver, kadmium och bly eller flamskyddsmedel. Flamskyddsmedlen ska ge brandskydd under produktens hela livslängd. De bryts därför inte ner och finns kvar länge i miljön. Rensa därför ut elektronik som används som lekmaterial.

Flamskyddsmedel från elektronikprylar samlas i damm som små barn som rör sig nära golvet kan få i sig. Förvara elektronik som används i pedagogisk verksamhet i tätslutande lådor då dessa inte används. Låt inte små barn skruva isär elektriska apparater eller suga på elektronik.

Kostnad: -

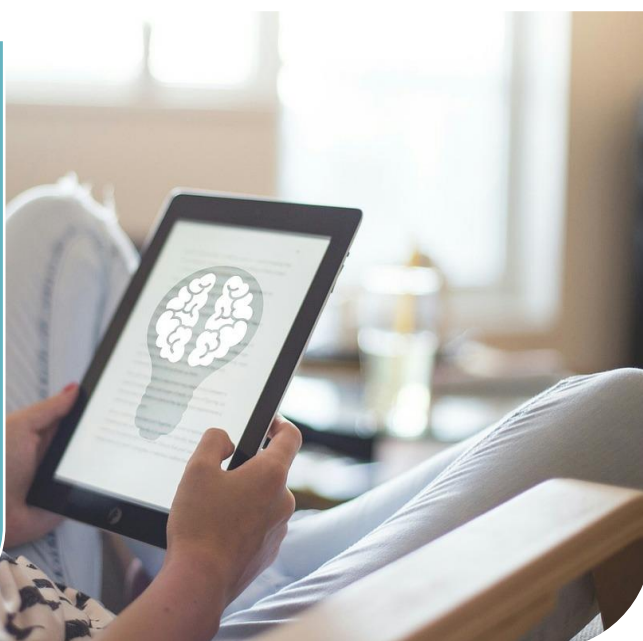
När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Barn- och utbildningsförvaltningen, gymnasie- och arbetsmarknadsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen.

TIPS!

Använd surfplattor precis innan lunch eller mellanmål.

Barnen tvättar händerna innan maten och då också efter "platt-tiden".

30. Vid upphandling av elektronik ska relevanta kemikaliekrav ställas

Åtgärd: Ställ relevanta kemikaliekrav vid upphandling av elektronik. Mobiltelefoner, datorer, surfplattor och andra elektriska apparater kan innehålla hälso- och miljöfarliga ämnen. Ämnena kan vara tungmetaller såsom kvicksilver, kadmium och bly eller flamskyddsmedel. Flamskyddsmedlen ska ge brandskydd under produktens hela livslängd. De bryts därför inte ner och finns kvar länge i miljön. Elektrisk utrustning ska vara CE-märkt.

Kostnad: -

När: Löpande

Ansvarig/berörd: Upphandlingssektionen vid kommunstyrelsens förvaltning/fastighetsbolagens upphandlingsfunktioner. Kommunens kemikaliesamordnare kan bistå med hjälp för att ställa kraven.

31. Använd LED-lampor och lämna trasiga ljuskällor på återvinningscentral

Åtgärd: Använd LED-lampor. Vissa ljuskällor såsom lågenergilampor och lysrör, kan innehålla kvicksilver som är giftigt. Det är därför viktigt att de lämnas till återvinningscentral då de inte längre fungerar.

Om en lampa, som innehåller kvicksilver, går sönder ska delarna samlas ihop med ett styvt papper eller en kartongbit och läggas i en glasburk med lock. Ta inte i bitarna. Torka därefter golvet med en fuktig trasa. Om lampan är varm, vädra och lämna rummet i 20-30 minuter innan resterna samlas ihop. Använd aldrig dammsugare.

Kostnad: -

När: Löpande

Ansvarig/berörd: Alla verksamheter

Leksaker

32. Rensa bort äldre plastleksaker

Åtgärd: Mjuka plastleksaker som är tillverkade av PVC innehåller ofta mjukgörare som kan vara skadliga. Äldre leksaker innehåller med största sannolikhet dessa skadliga ämnen. Med nyare lagstiftning minskar den risken. Leksaker äldre än 2007 ska därför rensas ut.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Förvaltningar med barn i sin verksamhet såsom barn- och utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen.

33. Rensa bort plast som luktar starkt

Åtgärd: Om plastleksaker luktar starkt av plast eller parfym indikerar det att den innehåller allergiframkallande ämnen och ska därför rensas ut.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Förvaltningar med barn i sin verksamhet såsom barn- och utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen.

34. Rensa bort plast som är mjuk, hal eller har en fet yta

Åtgärd: Plastleksaker som är klibbiga, mjuka eller hala innehåller med stor sannolikhet mjukgörare som läcker ut och det är därför viktigt att de rensas bort. Mjukgjord plast omfattar sådan plast som är mjukare än lego. Alternativ till leksaker i mjuk plast är leksaker i exempelvis naturgummi.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Förvaltningar med barn i sin verksamhet såsom barn- och utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen.

35. Rensa bort leksaker som är vätskefyllda

Åtgärd: Rensa ut leksaker med färgade vätskor eftersom de kan innehålla mineralolja. Mineraloljan är mycket farlig om dessa föremål går sönder och barn får i sig innehållet. Även självlysande vätska är skadlig att få i sig.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Förvaltningar med barn i sin verksamhet såsom barn- och utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen.

36. Rensa bort plastleksaker som är märkta med 1 (PET), 3 (PVC), 6 (PS) eller 7 (övriga)

Åtgärd: Plaster som är märkta med 1 (PET), 3 (PVC), 6 (PS) eller 7 (övriga) lämpar sig inte för barn då skadliga ämnen kan avges från dessa produkter. Håll utkik efter hur plasterna är märkta och rensa de med 1, 3, 6 och 7.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Förvaltningar med barn i sin verksamhet såsom barn- och utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen.

37. Rensa bort plastleksaker inköpta från leverantörer utanför EU

Åtgärd: Inom EU ställs krav på vilka kemikalier som får förekomma i leksaker, men kraven gäller inte för leksaker som säljs utanför EU. Rensa bort leksaker som inte är köpta från europeiska leverantörer. Vid osäkerhet följ övriga punkter om leksaker.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Förvaltningar med barn i sin verksamhet såsom barn- och utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen.

38. Alla leksaker ska vara CE-märkta

Åtgärd: Kontrollera att leksaker är CE-märkta och rensa ut sådana som inte är det. Genom CE-märket bekräftar tillverkaren att leksaken uppfyller kraven för säkerhet, hälsa och miljöskydd i gällande EU-lagstiftning.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Förvaltningar med barn i sin verksamhet såsom barn- och utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen.

Upphandlingssektionen vid kommunstyrelsens förvaltning säkerställer att kravet ställs i avtal.

39. Rensa bland utklädningskläder, smycken och teatersmink.

Åtgärd: Utklädningskläder, väskor och smycken kan vara gjorda av eller innehålla detaljer i konstläder av PVC eller metall såsom bly, kadmium och nickel. Dessa ämnen kan vara hormonstörande eller allergiframkallande och ska rensas bort. Var extra uppmärksam på smycken tillverkade innan 2013. Rensa även ut teatersmink som innehåller allergiframkallande ämnen, konserveringsmedel, tungmetaller och parfym.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Förvaltningar med barn i sin verksamhet såsom barn- och utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen.

40. Rensa bort leklorer och slime som innehåller PVC.

Åtgärd: Leklorer som ska stelnas i ugnen kan innehålla PVC och ska därför undvikas. Slime kan innehålla borsyra och olika mjukgörare som kan vara farliga vid hudkontakt och reproduktionsstörande. Ersätt med vaxbaserade leror alternativt tillverka lera och slime själva.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Förvaltningar med barn i sin verksamhet såsom barn- och utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen.

41. Rensa ut kriter, pennor, färg och lim som innehåller bly eller organiska lösningsmedel.

Åtgärd: Kriter kan innehålla bly och pennor kan innehålla organiska lösningsmedel som kan vara skadligt för barn. Lim ska helst vara vattenlösliga och utan konserveringsmedel. Behåll kriter där leverantören genom testresultat kan visa att produkten inte innehåller tungmetaller. Tvätta alltid barnens händer efter att de har använt lim och färg.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Barn- och utbildningsförvaltningen, gymnasie- och arbetsmarknadsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen.

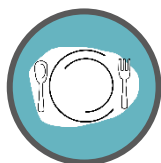
42. Rensa bort byggmaterial, rör, slangar och bildäcksmaterial ur leksakssamlingar

Åtgärd: Byggmaterial, rör, slangar och bildäcksmaterial är inte avsedda att användas som leksaker och innehåller ofta skadliga ämnen. Dessa ska därför inte finnas i leksakssamlingar.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Förvaltningar med barn i sin verksamhet såsom barn- och utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen.

Livsmedel och dricksvatten

43. Byt ut PVC-förkläden

Åtgärd: Byt ut PVC-förkläden. Förkläden av PVC kan innehålla reproduktionsstörande och hormonstörande ftalater. Ett bra alternativ är förkläden i naturmaterial eller nylon.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Barn- och utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen.

44. Välj i största möjliga utsträckning ekologiska livsmedel

Åtgärd: Välj ekologiska livsmedel så långt som möjligt då de innehåller färre bekämpningsmedel. Detta är bättre för de som konsumerar produkten, de som arbetar med produktionen samt för miljön.

Kostnad: Ekologiska livsmedel är ofta något dyrare än icke-ekologiska

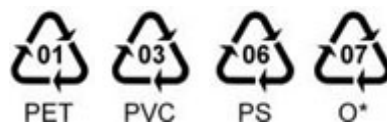
När: Löpande

Ansvarig/berörd: Barn- och utbildningsförvaltningen, gymnasie- och arbetsmarknadsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen.

45. Undvik plastredskap i samband med mat

Åtgärd: Undvik plastredskap i samband med matlagning och servering. Använd hellre redskap i trä eller rostfritt. Plast som upphetas eller kommer i kontakt med värme kan släppa ifrån sig skadliga kemikalier.

Byt därför ut plastredskap som är i kontakt med värme. I synnerhet är det viktigt att rensa ut svarta plastredskap och plaster som är märkta med 1 (PET), 3 (PVC), 6 (PS) eller 7 (övriga plaster) (figur 5) samt plaster som saknar märkning med glas och gaffel eller orden "till livsmedel".

figur 5. Symboler för plastsorter som bör undvikas, särskilt i samband med matlagning.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Berörda verksamheter.

46. Byt ut plastfolie i PVC

Åtgärd: Använd inte plastfolie i PVC, använd istället plastfolie av polyeten eller använd glas- eller metallock över det som ska förvaras.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Berörda verksamheter.

47. Byt ut kärl i aluminium och kärl med non-stickbeläggning

Åtgärd: Byt ut kärl i aluminium, använd istället rostfritt stål eller gjutjärn. Sura livsmedel som förvaras i aluminiumkärl gör att kärnen släpper ifrån sig aluminium, vilket är skadligt att få i sig. Non-stick material med fluorerade ämnen (teflon, PTFE etc.) ska rensas ut då dessa ämnen bland att visats försämra immunförsvaret och vara hormonstörande.

Kostnad: Kostnad för eventuella nyinköp.

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Berörda verksamheter.

48. Fasa ut plasttillbringare

Åtgärd: Använd tillbringare av glas eller metall istället för plast. Om plast behöver användas av säkerhetsskäl, använd produkter av orepad plast som inte är tillverkade i 1 (PET), 3 (PVC), 6 (PS) eller 7 (övriga plaster) och som är märkta med glas och gaffelsymbol.

Kostnad: Kostnad för inköp av nya tillbringare

När: 2024

Ansvarig/berörd: Alla verksamheter.

49. Undvik plast vid förvaring av mat

Åtgärd: Flaskor, burkar och hinkar i plast som innehållit glass, yoghurt eller liknande får inte användas till förvaring av andra livsmedel. Dessa förvaringskärl är endast godkända för förvaring av ursprungslivsmedlet. Det är inte klarlagt vad som händer med materialet vid upprepat bruk eller vid kontakt med andra livsmedel. I synnerhet är det viktigt att inte använda plaster som är märkta med 1 (PET), 3 (PVC), 6 (PS) eller 7 (övriga plaster), plaster som saknar märkning med glas och gaffel eller orden ”till livsmedel”.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Berörda verksamheter.

50. Spola i vattenkranen om vattnet ska användas till dryck eller mat

Åtgärd: Kranar och vattenledningar kan laka ur metaller såsom koppar och nickel till vattnet. När vattnet har stått stilla ett tag (ca 8 h) i ledningarna räcker det med en kort urspolning med kallt vatten för att metallhalterna ska minska. Bakterier kan också växa till sig i vatten som står stilla. Spola därför lite extra innan dricksvatten och vatten för matlagning tas. Använd alltid kallt vatten för matlagning och dryck.

Kostnad: -

När: Omedelbart

Ansvarig/berörd: Alla verksamheter.

51. Undvik livsmedel i konservburkar

Åtgärd: Plastbeläggningen på insidan av konservburkar kan innehålla hormonstörande ämnen. Bättre alternativ är förpackningar av glas eller kartong.

Kostnad: -

När: Löpande

Ansvarig/berörd: Barn- och utbildningsförvaltningen, gymnasie- och arbetsmarknadsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen, socialförvaltningen med köks- och caféverksamhet.

52. Byt ut plasttallrikar- och muggar

Åtgärd: Byt ut tallrikar, glas, muggar och bestick i plast till porslin, glas eller rostfritt stål. Dessa är något tyngre varpå man kan behöva se över arbetsmiljön och hjälpredskap för personal som hanterar dessa.

Kostnad: Kostnad för ny serveringsutrustning

När: 2024

Ansvarig/berörd: Alla verksamheter

53. Byt ut dukar av vinyl (PVC)

Åtgärd: Borddukar i vinyl innehåller i många fall skadliga mjukgörande ämnen som kan tas upp av människokroppen, exempelvis via livsmedel som kommit i kontakt med duken. Byt ut dukar av PVC, använd endast duk av plast vid behov och helst inte vid måltid.

Kostnad: Kostnader uppkommer där vinyldukar ersätts med alternativ.

När: 2024

Ansvarig/berörd: Berörda verksamheter

Upphandling och inköp

54. Tydlig markering för miljömärkta varor i e-handelssystemet

Åtgärd: Kommunens e-handelssystem ska innehålla tydlig märkning för vilka produkter som är att föredra ur miljösynpunkt. Detta för att underlätta vid inköp och bidra till kommunens mål.

Kostnad: Inom befintlig budget

När: I samband med att relevanta upphandlingar sker

Ansvarig/berörd: Upphandlingssektionen vid kommunstyrelsens förvaltning och fastighetsbolagens upphandlingsfunktioner.

55. Ställa relevanta och drivande kemikaliekrav vid upphandling

Åtgärd: Vid upphandling ska relevanta och drivande kemikaliekrav ställas. Ämnen enligt utfasningslistan ska i möjligaste mån undvikas i produkter som kommunen upphandlar och köper in. Där så är möjligt ska upphandlingsmyndighetens krav på avancerad nivå gällande kemikalier användas.

Kostnad: Inom befintlig budget

När: Omedelbart i samband med relevanta upphandlingar

Ansvarig/berörd: Upphandlingssektionen vid kommunstyrelsens förvaltning och fastighetsbolagens upphandlingsfunktioner. Kemikaliesamordnaren kan vara rådgivande.

56. Vidareutveckla certifierade beställare

Åtgärd: Certifierade beställare behöver öka sin kunskap gällande att göra hållbara inköp som bland annat ska bidra till att minska risken för att skadliga ämnen hamnar i kommunala verksamheter. I vidareutvecklingen av certifierade beställare ska de bland annat få en ökad kännedom om denna handlingsplan.

Kostnad: Inom befintlig budget

När: I samband med relevanta aktiviteter och strategier i berörda kategoriplaner

Ansvarig/berörd: Upphandlingssektionen vid kommunstyrelsens förvaltning med stöd från kemikaliesamordnare

57. Följa upp ställda kemikaliekrav

Åtgärd: Genomför uppföljning av ställda kemikaliekrav. Uppföljning kan göras genom att begära in innehållsdeklaration på några av de varor som har avropats från ramavtal. Uppföljning kan också göras genom att skicka produkter eller varor för kemisk analys.

Kostnad: Kostnad för eventuella analyser.

När: 2024

Ansvarig/berörd: Upphandlingssektionen vid kommunstyrelsens förvaltning och fastighetsbolagens upphandlingsfunktioner med stöd från kemikaliesamordnare.

Kommunikation, rådgivning och tillsyn

58. Genomför utbildningsinsatser

Åtgärd: Det ska årligen genomföras utbildningskonferenser i kommunen i syfte att utbilda medarbetare i frågor som handlar om gifter i samhället och innebörden av denna handlingsplan. Målgruppen för utbildningskonferenserna är främst upphandlare och inköpare i kommunen, kemikalieansvariga samt medarbetare som hanterar kemiska produkter i sin dagliga verksamhet, till exempel städpersonal.

Kostnad: 30 000 SEK/år

När: Årligen

Ansvarig/berörd: Miljöstrategerna vid miljö- och bygglovsförvaltningen och kommunens kemikaliesamordnare.

59. Tillsyn

Åtgärd: Tillsyn av kommunala verksamheter (och fristående verksamheter med liknande innehåll) ska innehålla kontroll av kemikalier.

Kostnad: -

När: 2025

Ansvarig/berörd: Miljötillsynsavdelningen vid miljö- och bygglovsförvaltningen.

60. Fortsatt satsning på delregionalt samarbete kring kemikalierådgivning

Åtgärd: Den kemikaliesamordnare som sedan 2019 genom delregionalt samarbete med Järfälla kommun och Sundbergs stad har till uppgift att på deltid vara rådgivande kring kemikalier ska fortsatt finnas tillgänglig för kommunens verksamheter. Funktionen kan vara hela organisationen behjälplig med frågor kring utrensning, inköp och upphandling av varors kemikalieinnehåll, kemiska produkter samt andra frågor som relaterade till kemikalier.

Kostnad: ca 215 000 SEK/år (25% av en heltid)

När: sker sedan 2019

Ansvarig/berörd: Natur- och klimatavdelningen vid miljö- och bygglovsförvaltningen.

61. Samarbete med andra kommuner och i nätverk

Åtgärd: Aktiv samverkan med andra kommuner och i nätverk (t ex Kommunernas konstgräsnätverk, PFAS-nätverk) med syftet att dela erfarenheter och kunskaper inom kemikalieområdet.

Kostnad: eventuella konferensavgifter

När: Löpande

Ansvarig/berörd: Miljöstrategerna vid miljö- och bygglovsförvaltningen och kommunens kemikaliesamordnare

62. Upprätta en kommunikationsplan

Åtgärd: En kommunikationsplan ska upprättas för hur information om handlingsplanen ska spridas i kommunens verksamheter.

Kostnad: -

När: 2024

Ansvarig/berörd: Miljöstrategerna vid miljö- och bygglovsförvaltningen och kommunens kemikaliesamordnare. Förvaltningarnas miljösamordnare är rådgivande.

8. Referenser

Handlingsplan för giftfria barnverksamheter - 40 åtgärder för att minska miljögifterna i Sundbybergs verksamheter för barn och unga (2023), Sundbybergs stad

Handlingsplan Gifter i miljön – Åtgärder för att uppnå målen under temaområdet Gifter i miljön i Miljöprogram 2017-2021 (2020), Huddinge kommun

Kemikalieinspektionen, www.kemi.se

Miljöhälsorapport 2021 - Barns miljörelaterade hälsa (2021), Folkhälsomyndigheten, Stockholm

Miljöprogram för Huddinge kommun 2022-2025, Huddinge kommun
<https://www.huddinge.se/miljoprogram-2022-2025>

Organiska miljögifter, Naturvårdsverket, [2023-02-22]
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/miljofororeningar/organiska-miljogifter/>

Sundbybergs stads kemikalieprogram 2030 - Så växer vi giftfritt! (2021), Sundbybergs stad
<https://www.sundbyberg.se/download/18.48b9b94017c0c33c10d762/1633010220982/Sundbybergs-stads-kemikalieprogram-2030.pdf>

Sveriges miljömål, [2023-02-22]
<https://www.sverigesmiljomal.se/>

Bilaga 1. Utfasningslista

Utfasningslistan definierar egenskaper hos kemikalier som i största möjliga mån ska fasas ut från samhället enligt kemikalieinspektionen. Utfasningslistan ska främst användas som stöd vid upphandling men också vid inventering av vilka kemiska produkter som finns i verksamheterna och om det finns varor som har dessa ämnen i sig.

Utfasningsämnen (inklusive hormonstörande ämnen) – har så allvarliga egenskaper att de inte bör användas alls. De är till exempel cancerframkallande, mutagena eller hormonstörande (tabell 1).

Hormonstörande ämnen, som djur och människor kan få i sig via maten, huden och genom att andas, kan störa kroppens egen hormonbalans. Många viktiga processer i kroppen styrs av hormoner. Ämnena kan öka risken för utveckling av cancer, påverka ämnesomsättningen eller förmågan att få barn. Med anledning av att hormonstörande ämnen redan vid låga halter kan ge stora effekter ska försiktighetsprincipen tillämpas och ämnen som kan ha dessa egenskaper undvikas. Detta är speciellt viktigt för barn med utvecklade hormonsystem.

Det finns ännu ingen vedertagen metod för klassificering av hormonstörande ämnen. Huddinge kommun väljer därför att följa samma linje som flera andra kommuner däribland Stockholms stad och Järfälla kommun och använder SIN-listan⁵ för att definiera hormonstörande ämnen. I mars 2023 fanns 134 ämnen angivna som hormonstörande på SIN-listan.

Prioriterade riskminskningsämnen – oönskade egenskaper men mindre allvarliga jämfört med utfasningsämnen. De här ämnena ska övervägas att bytas ut, om de är svåra att fasa ut ska en riskbedömning göras. Ämnen i den här gruppen kan till exempel vara giftiga, allergiframkallande eller miljöfarliga för vattenmiljön (tabell 2).

⁵ SIN (Substitute It Now)-listan är en databas som det Internationella kemikaliesekretariatet, ChemSec står bakom. På SIN-listan finns ämnen som enligt EUs Reach-lagstiftning (REACH (Registration – Evaluation - Authorisation and Restriction of Chemicals)) uppfyller kriterier för att vara särskilt farliga ämnen (så kallade SVHC-ämnen, Substances of Very High Concern). Listan omfattas även av ämnen som ännu inte har tagits upp av lagstiftningen, såsom en del hormonstörande ämnen.

Tabell 1. Om ett ämne har en av egenskaperna som listas i tabellen klassas ämnet som utfasningsämne. Utfasningsämnen är ämnen med så allvarliga egenskaper att de inte bör användas alls. Informationen i tabellen är hämtad från Kemikalieinspektionens webbplats, www.kemi.se/prioquiden (2024-03-01).

Utfasningsämnen	
Egenskap	Kriterier/referens för att fastställa inneboende egenskaper
Cancerframkallande	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som cancerframkallande i kategori 1A eller 1B enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (Carc. 1A/1B, H350: Kan orsaka cancer)
Mutagent	Klassificering Mutagenitet i könsceller i kategori 1A eller 1B enligt CLP-förordningen (Muta. 1A/1B, H340: Kan orsaka genetiska defekter.)
Reproduktionsstörande	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som reproduktionstoxiskt i kategori 1A eller 1B enligt CLP-förordningen (Repr. 1A/1B, H360: Kan skada fertiliteten eller det ofödda barnet)
Fluorerade växthus-gaser (F-gaser)	Kigalitillägget om fluorkolväten (HFC) i den internationella konventionen Montrealprotokollet (Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer).
Hormonstörande ⁶	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som hormonstörande för människors hälsa eller miljön i kategori 1 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008, eller (ED HH 1, EUH380: Kan orsaka hormonstörningar hos människor) (ED ENV 1, EUH430: Kan orsaka hormonstörningar i miljön) Ämnen som identifierats som hormonstörande för hälsa eller miljö inom någon av följande EU-förordningar: Reach-förordningen (EG) nr 1907/2006, Biocidförordningen (EG) nr 528/2012 eller Växtskyddsmedelsförordningen (EG) nr 1107/2009
Kraftigt allergiframkallande	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som luftvägssensibiliserande i kategori 1 eller hudsensibiliserande i kategori 1A enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 – (Resp. Sens 1, H334: Kan orsaka allergi- eller astmasymtom eller andningssvårigheter vid inandning) (Skin Sens. 1A, H317: Kan orsaka allergisk hudreaktion)
Ozonnedbrytande	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som farligt för ozonskiktet i kategori 1 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (Ozone 1, H420: Skadar folkhälsan och miljön genom att förstöra ozonet i övre delen av atmosfären)
PBT /vPvB	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som långlivade, bioackumulerande och toxiska eller mycket långlivade och mycket bioackumulerande enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008, eller (PBT, EUH440: Ackumuleras i miljön och i levande organismer, inbegripet människor) (vPvB, EUH441: Ackumuleras kraftigt i miljön och i levande organismer, inbegripet människor) Ämnen som uppfyller kriterierna i Bilaga XIII, Reach-förordningen (EG) nr 1907/2006, eller uppfyller kriterierna i Bilaga D, Stockholmskonventionen
PMT/vPvM	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som långlivade, mobila och toxiska eller mycket långlivade och mycket mobila enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 – (PMT, EUH450: Långlivat ämne som kan förorena vattenkällor) (vPvB, EUH451: Mycket långlivat ämne som kan förorena vattenkällor)
Särskilt farliga metaller (Cd, Hg, Pb)	Kadmium, kvicksilver, bly och dess föreningar omfattas av definitionen <i>särskilt farliga ämnen</i> i Sveriges miljö kvalitetsmål Giftfri miljö.
PFAS, Särskilt persistenta ämnen	PFAS (per- och polyfluorerade alkylsubstanter) har jämförbar allvarlighetsgrad med <i>särskilt farliga ämnen</i> på grund av deras extrema persistens och bör av försiktighets skull behandlas som <i>särskilt farliga ämnen</i> enligt Sveriges miljö kvalitetsmål Giftfri miljö . PFAS definieras som fluorerade ämnen som innehåller minst en helt fluorerad metyl- eller metylenkolatom (utan någon H/Cl/Br/I-atom fäst vid den), det vill säga med några få undantag, alla ämnen med minst en perfluorerad metylgrupp (–CF ₃) eller en perfluorerad metylengrupp (–CF ₂ –). (OECD, 2021)

⁶ Huddinge kommun har valt att gå efter försiktighetsprincipen och bedömer de ämnen som listas som hormonstörande på SIN-listan som utfasningsämnen. Produkter som innehåller dessa ämnen ska inte användas inom kommunen.

Tabell 2. Om ett ämne har en av egenskaperna som listas i tabellen klassas ämnet som prioriterat riskminskningsämne. Prioriterade riskminskningsämnena har farliga egenskaper men något mindre allvarliga egenskaper för hälsa och miljö jämfört med utfasningsämnena. Informationen i tabellen är hämtad från Kemikalieinspektionens webbplats, www.kemi.se/prioquiden (2024-03-01).

Prioriterade riskminskningsämnena	
Egenskap	Kriterier/referens för att fastställa inneboende egenskaper
Allergiframkallande	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som hudsensibiliserande i kategori 1 eller 1B enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (Skin Sens. 1/1B, H317: Kan orsaka allergisk hudreaktion)
Cancerframkallande	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som cancerframkallade i kategori 2 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (Carc. 2, H351: Misstänks kunna orsaka cancer)
Miljöfarliga långtidseffekter	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som farlig för vattenmiljön i kategori kronisk 1 eller 4 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (Aquatic chronic 1, H410: Mycket giftigt för vattenlevande organismer med långtidseffekter) (Aquatic chronic 4, H413: Kan ge skadliga långtidseffekter för vattenlevande organismer)
Mutagent	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som könscellsmutagent i kategori 2 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (Muta. 2, H341: Misstänks kunna orsaka genetiska defekter)
Mycket hög akut giftighet	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som akuttoxiskt i kategori 1 eller 2 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008, eller (Acute Tox. 1 eller 2, H300: Dödligt vid förtäring) (Acute Tox. 1 eller 2, H310: Dödligt vid hudkontakt) (Acute Tox. 1 eller 2, H330: Dödligt vid inandning) Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som specifikt organtoxiskt - enstaka exponering i kategori 1 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (STOT SE 1, H370: Orsakar organskador)
Potentiella PBT / vPvB	Ämnen som uppfyller screening-kriterierna för PBT/vPvB-identifiering enligt Bilaga XIII, Reach-förordningen (EG) nr 1907/2006, eller är under utvärdering för PBT/vPvB i någon regulatorisk expertgrupp.
Potentiellt hormonstörande	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som hormonstörande för människors hälsa eller miljön i kategori 2 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008, eller (ED HH 2, EUH381: Misstänks orsaka hormonstörningar hos människor) (ED ENV 2, EUH431: Misstänks orsaka hormonstörningar i miljön) Ämnen som är under utvärdering för hormonstörning (hälsa eller miljön) i någon regulatorisk expertgrupp.
Reproduktionsstörande	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som reproduktionstoxiskt i kategori 2 eller tilläggskategori för effekter på eller via amning enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (Repr. 2, H361: Misstänks kunna skada fertiliteten eller det ofödda barnet) (Lact. H362: Kan skada spädbarn som ammas)
Specifikt organskadande efter upprepad exponering	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som specifikt organtoxiskt - upprepad exponering i kategori 1 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (STOT RE 1, H372: Orsakar organskador genom lång eller upprepad exponering)

Markera produkter från en annan inköpare, t.ex. en städfirma, med en*

[illegible]